

Gemeente
West
Maas en
Waal

Visie Vrijetijdseconomie 2015 – 2018 Gemeente West Maas en Waal

Datum: 6 mei 2015

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Voorwoord	3
Hoofdstuk 2	Inleiding	4
Hoofdstuk 3	De basis is gelegd!	5
Hoofdstuk 4	Vrijetijdseconomie in de regio	7
Hoofdstuk 5	Vrijetijdseconomie in West Maas en Waal	9
Hoofdstuk 6	Waar liggen onze kansen?	13
Hoofdstuk 7	Uitvoeringsprogramma 2015 – 2018	15
Bijlagen	.....	18

Hoofdstuk 1 Voorwoord

Het Land van Maas en Waal en daarmee ook onze gemeente West Maas en Waal, heeft unieke eigenschappen om meer uit de vrijetijdseconomie te halen. De term 'Vrijetijdseconomie' is niet gebruikelijk in West Maas en Waal maar dekt de lading beter dan Recreatie en Toerisme. Het is voornamelijk een breder begrip met meer facetten, die positief zijn voor de leefbaarheid en voorspoed van onze inwoners. Het coalitie- en collegeprogramma geven opnieuw prioriteit aan de vrijetijdseconomie.

Aanleiding

Deze visie is een herijking van de vorige visie en een samensmelting van vele documenten die door onze private en publieke partners worden geproduceerd. Ook is er door online en offline acties informatie opgehaald. Deze lokale visie is de kapstok voor het uitvoeringsprogramma wat eveneens in dit document is ingesloten.

Vrijetijdseconomie

Vrijetijdseconomie is een arbeidsintensieve sector met positieve effecten op onze lokale economie, natuur en landschap, infrastructuur en leefbaarheid. De sector kan de werkgelegenheid verstevigen, juist op plekken waar die onder druk staat.

Uniek

De dijken, rivieren, het polderlandschap en de rust en ruimte in combinatie met de centrale ligging in Nederland, dichtbij een grote Duitse markt, zijn unieke kernwaarden. Ze zorgen voor het aantrekkelijk vestigingsklimaat van ons gebied.

De kern van de visie en het uitvoeringsprogramma

Ontwikkelingen in de sector en kansen voor onze gemeente en regio's zijn er legio. De financiële middelen zijn echter beperkt. In onze gemeente is er deels een te eenzijdig en verouderd aanbod, anderzijds is er nog volop laaghangend fruit aan kansen en interessante projecten (in ontwikkeling), die inspelen op marketing en digitalisering. Monitoren van economische ontwikkelingen op kengetallen, zoals aantallen fte, omzet en overnachtingen, houden ons scherp.

Tot slot

Door alle zinnen heen leest u dat er meer moet gebeuren, maar dat kunnen we niet alleen. Het is noodzakelijk dat dit samen met u gebeurt. Veelal trekken we al samen op, maar als we een grote stap voorwaarts willen zetten, zal dat het nodige aan draagvlak behoeven bij alle ondernemers. Wellicht ook buiten de sector. Zitten er ook grenzen aan onze ambitie en groei? Nee, momenteel hebben we niet de luxe om in belemmerende kaders te denken. Alsmede in het belang van de leefbaarheid van onze dorpen, met name aan de Maaskant. Willen we vooruitgang, dan moeten we met z'n allen nog harder gaan lopen om dat te bewerkstelligen. Met groot optimisme wat mij betreft.

S.A.M. (Sander) Bos
Wethouder Vrijetijdseconomie

Hoofdstuk 2 Inleiding

De prachtige gemeente West Maas en Waal, onderdeel van het veelbezongen Land van Maas en Waal, blijft je keer op keer verrassen. De mooie fruitboomgaarden, die in het voorjaar vol prachtige bloesems staan, de pittoreske dorpjes, uitgestrekte natuur en gastvrije bewoners zijn slechts een aantal ingrediënten die dit gebied zo bijzonder maken. Of je nu komt voor de rust, om te fietsen, cultuur te snuiven, te shoppen, wandelen of recreëren op het water: in West Maas en Waal kan het allemaal.

Om meer toeristen bekend te maken met onze gemeente en regio moeten we een gezamenlijke visie hebben en deze visie met elkaar uitdragen. In de vorige visie Recreatie en Toerisme 2012 – 2014 is hier een start mee

gemaakt. Vele projecten zijn uitgevoerd en de gemeente is in de vrijetijdsector nauwer met de ondernemers gaan samenwerken.

In hoofdstuk 3 vindt er een korte evaluatie plaats van de vorige visie 2012 – 2014. Om (nog) meer betrokkenheid en draagvlak te generen voor deze visie is gekozen voor een andere aanpak, namelijk een interactieve aanpak door de inzet van social media.

Eind 2014 zijn er in samenwerking met het Platform Recreatie en Toerisme (PRET) acht speerpunten benoemd en verspreid via verschillende kanalen (Waalkanter, gemeentelijke website, Twitter en Facebook) met het verzoek te reageren. In de bijlage is de publicatie met hierin de acht speerpunten toegevoegd. Hierop zijn vele reacties binnengekomen met bruikbare informatie voor de visie en/of het uitvoeringsprogramma. Hiernaast zijn er nog verschillende gesprekken geweest met organisaties zoals RBT Rivierenland, Maasmeanders en naastliggende gemeenten en provincie Gelderland. Deze input is verwerkt in de opzet voor de visie. Deze opzet is begin december 2014 gepresenteerd tijdens een informatiebijeenkomst. De speerpunten zijn door de inbreng teruggebracht tot vier speerpunten: gebiedsbranding, De Gouden Ham als recreatieve hotspot, ondernemen met

rivieren en uitbreiden van de infrastructuur. De informatiebijeenkomst is druk bezocht door inwoners, ondernemers en belangenorganisaties. De input tijdens deze avond is gebruikt voor de verdere uitwerking van de visie. De uitgewerkte visie is wederom verspreid via verschillende kanalen en besproken binnen het Platform Recreatie en Toerisme (PRET) om meer draagvlak te genereren bij de ondernemers. Uiteindelijk moeten we gezamenlijk de visie uitdragen en gezamenlijk projecten uitvoeren om de gestelde economische doelen te bereiken.

Hoofdstuk 3 De basis is gelegd!

Op 1 maart 2012 is de voorgaande visie Recreatie en Toerisme 2012 – 2014 vastgesteld door de gemeenteraad van West Maas en Waal. Bij deze visie hoort een uitvoeringsprogramma met hierin recreatieve projecten, die bijdragen aan de doelstellingen 'verbreden van het aanbod van dagrecreatie' en 'het op de kaart zetten van West Maas en Waal en de regio'. In dit hoofdstuk wordt een terugblik gegeven op de activiteiten die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd.

3.1 (Natuurlijke) verbindingen maken

Er is door de gemeenten in het Land van Maas en Waal een initiatief gestart om de regio met elkaar te verbinden door gezamenlijke promotie. Dit project heet de Profilerings van het Land van Maas en Waal. Naast de profilering is onze gemeente aangesloten bij een aantal projecten in het Land van Maas en Waal zoals het project QR-codes waarin 25 cultuurhistorische objecten door een QR-code digitaal worden ontsloten en het (recreatieve) fietspad tussen Nijmegen en Appelteren. Ook richten we onze pijlen op de Maas. In samenwerking met de Brabantse gemeente Oss is een verkenning en advies 'Over de Maas opgesteld, waarin de Maas en al de bedrijvigheid er omheen centraal wordt gesteld. De aankomende tijd zal de verkenning verder worden uitgewerkt en er zal een gezamenlijke uitvoeringsprogramma worden opgesteld.

3.2 Aantrekkelijk voor toerist en inwoner

West Maas en Waal heeft er in korte tijd een aantal aantrekkelijke paden toegevoegd aan het aanbod. Hierbij valt te denken aan de struinroute bij de Moringerwaarden, Boerenwandelpaden en de twee klompenpaden (nog in ontwikkeling). Hierbij kan ook nog de internationale Rijnfietsroute worden toegevoegd, die vanuit Millingen door het Land van Maas en Waal richting de Bommelerwaard gaat. Om een route nog aantrekkelijker te maken, is bij het startpunt van de struinroute Moringerwaarden een recreatieplaats met een aantal voorzieningen ingericht.

3.3. Promotie

In 2014 hebben we een gemeentelijke recreatiekaart uitgegeven. De recreatiekaart is een informatieve kaart met hierin het aanbod op het gebied van recreatie en toerisme. Ook zijn het fietsroutenetwerk, pinautomaten, molens en pontjes weergegeven op de kaart. In totaal zijn er 20.000 exemplaren gedrukt. In het voorjaar van 2015 zal er nog een ronde plaatsvinden waarbij de ondernemers de laatste recreatiekaarten op het gemeentehuis kunnen ophalen. De twee activiteiten 'Digitale informatievoorziening' en 'Promotiefilm' uit de vorige uitvoeringsprogramma zijn (nog) niet uitgevoerd en worden meegenomen in het uitvoeringsprogramma van deze nieuwe visie Vrijtijdseconomie 2015 – 2018.

3.4 Regionale promotie

Regionale promotie vindt in samenwerking met Regio Rivierenland plaats. Het Regionaal Bureau voor Toerisme (RBT) Rivierenland heeft de uitvoering. In samenwerking met de andere regio's in Gelderland en de Provincie is sterk gefocust op het project gelderestrecken.nl. Via landelijke promotie (tv en radio) heeft Rivierenland veel aandacht gekregen. Ook wordt er gericht op de Duitse en Vlaamse markt door specifieke folders uit te brengen en op beurzen te staan. Hiernaast wordt hard gewerkt aan gelderestrecken.nl waarin de meest aantrekkelijke (thema)routes digitaal worden ontsloten en worden widgets ontwikkeld zodat het aanbod en evenementen digitaal kunnen worden meegenomen.

3.5 Welkomstborden (streekborden)

Op twee toegangswegen (bij Dreumel en de Willem-Alexanderbrug) zijn er borden met 'Welkom in het Land van Maas en Waal' geplaatst. Gemeente Druten heeft de toegangsweg bij de N322 (Maas en Waal-weg) voor haar rekening genomen. In 2015 zullen de overige toegangswegen (zoals bij de pontjes) worden toegevoegd.

3.6 Regionale projecten

Provincie Gelderland staat bekend als meest populaire provincie op het gebied van wandelen en fietsen. Hierdoor is de infrastructuur erg belangrijk. In samenwerking met Regio Rivierenland heeft er een upgrade plaatsgevonden van het fietsroutenetwerk. Door een wijziging te realiseren, loopt het fietsroutenetwerk voortaan langs een extra ondernemer, camping Den Hoogenberg in Boven-Leeuwen. Het wandelkeuzenetwerk is nog in ontwikkeling. Volgens planning zal in oktober 2015 het netwerk gereed zijn.

3.7 Research

Als basis voor deze nieuwe visie heeft RBT Rivierenland twee onderzoeken uitgevoerd op het gebied van 'Dagrecreatie' en 'Seizoensverlengende activiteiten'. Hierbij is ingestoken op, wat heeft West Maas en Waal momenteel qua aanbod te bieden, welk aanbod zou hier aanvullend op zijn en hoe kan de toerist en inwoner langer genieten van het gebied (het seizoen langer maken). De onderzoeken zijn als bijlage toegevoegd aan deze visie.

3.8 Verbetering van de lokale beleving

In 2013 – 2014 heeft het Stimuleringsfonds Recreatie en Toerisme (ook wel PRET-fonds genaamd) als thema 'Verbetering van de recreatieve inrichting' gekozen. Hiervoor zijn verschillende subsidies toegekend. Deze toegekende subsidies lopen uiteen van de aankleding van een plein/winkelstraat tot ontbrekende informatieborden, maar ook niet-fysieke plannen zoals marketing en een arrangementenmakelaar zijn aan bod gekomen. Het aanzicht bij de Jachthavens in Maasbommel is ook nog steeds in ons vizier. De meeste ondernemers hebben maatregelen genomen om het aanzicht te verbeteren. In de zomer van 2015 zal er een evaluatie plaatsvinden om te bekijken of er nog extra acties ondernomen kunnen worden.

Hoofdstuk 4 Vrijtijdseconomie in de regio

West Maas en Waal is gelegen in regio Rivierenland en is één van de vier regio's in de provincie Gelderland. Voor de sector vrijetijdseconomie heeft Gelderland een actieplan 2012 – 2015 vastgesteld waarin als doelen groei van bezoekers, bestedingen en werkgelegenheid worden gesteld. Hierbij wordt gericht op zowel dag- als meerdaagse toerisme. Ook heeft provincie Gelderland haar pijlen gericht op de Waal. Binnen het programma Waalweelde staat op het gebied van vrijetijdseconomie 'Beleef de Waal' centraal. Het gaat hier met name om het stimuleren en bevorderen van recreatieve ontwikkelingen langs en op de Waal. Een extra stimulans voor enthousiaste ondernemers en instellingen is het beschikbaar stellen van een provinciale subsidie¹.

West Maas en Waal is één van de tien gemeenten in regio Rivierenland. Rivierenland heeft drie speerpunten benoemd waar zij de aankomende jaren mee aan de slag gaat. De speerpunten zijn Recreatie en Toerisme (Vrijtijdseconomie), Logistiek en Economie en Agribusiness. In de afgelopen jaren is de leidraad voor de vrijetijdseconomie de toeristisch recreatieve visie Regio Rivierenland 2012 – 2015 'Versterken en uitbouwen'. Bij de visie is een uitvoeringsprogramma toegevoegd. Het uitvoeringsprogramma is een werkdocument (wijzigingen zijn mogelijk) welke gekoppeld is aan de financiële middelen uit het Regiocontract. De voornaamste doelstellingen van deze visie zijn professionalisering van de

toeristisch-recreatieve sector en stijging van de totale bestedingen in Rivierenland, waarbij ook wordt ingestoken op verbetering van de infrastructuur. De meeste activiteiten uit het uitvoeringsprogramma zijn uitgevoerd of in een afrondende fase. Hierdoor is er samen met het bedrijfsleven een start gemaakt met het schrijven van een nieuw regionaal perspectief Vrijtijdseconomie Rivierenland 2015 – 2025 inclusief een regionaal uitvoeringsprogramma. In dit nieuwe perspectief is het recreatiegebied rondom De Gouden Ham aangewezen als één van de drie recreatieve hotspots van Rivierenland. Dit betekent dat deze gebieden de meeste potentie hebben om zich (nog beter) te ontwikkelen als recreatiegebied, waarmee de regio zich op de kaart kan zetten. In het regionale uitvoeringsprogramma worden doelen en projecten/activiteiten benoemd waar regionaal de aankomende jaren op in wordt gezet, zoals een aanjaagteam. De regionale kanskaart en het concept regionaal perspectief inclusief uitvoeringsprogramma zijn als bijlage toegevoegd.

Naast Rivierenland is West Maas en Waal ook betrokken bij recreatieve ontwikkelingen bij andere regio's en gemeenten. Samen met een aantal gemeenten aan de Maas is er een verkenning en advies 'Over de Maas'² opgesteld waarin wordt ingestoken op een betere samenwerking tussen de gemeenten, ondernemers en andere organisaties aan de Maas om de kansen voor de vrijetijdseconomie te vergroten. Een integrale visie wordt de basis, die op termijn verder wordt uitgewerkt met een gezamenlijk uitvoeringsprogramma. Ook werkt West Maas en Waal samen met de gemeenten Wijchen en Druten om gezamenlijk de gebiedspromotie Land van Maas en Waal op te pakken. Hierbij is als voorwaarde gesteld dat draagvlak vanuit het ondernemersveld noodzakelijk is. De samenwerking zal geschieden tussen drie gemeenten omdat de gemeente Beuningen zich meer gaat richten op de lokale promotie van Beuningen.

Op lokaal gebied is West Maas en Waal er steeds meer op gericht om draagvlak te creëren bij ondernemers en inwoners. Hier is de visie Leefbaarheid Kernen 2030 een voorbeeld van. Door het organiseren van verschillende sessies zijn wensen en ideeën van de inwoners en ondernemers geïnventariseerd en meegenomen in de toekomstvisie. Ook gaan we steeds meer terug naar onze eigen 'schatten'. Hierbij valt te denken aan het onderzoeken en in kaart brengen van onze cultuurhistorie, waarbij het wederopbouwgebied een grote rol speelt.

¹ Meer informatie op www.waalweelde.nl/beleefdewaal

² De verkenning 'Over de Maas' is als bijlage toegevoegd.

Het Platform Recreatie en Toerisme (PRET) krijgt binnen West Maas en Waal een steeds belangrijkere rol als gemeentelijk adviesorgaan. Naast het beoordelen van aanvragen voor een bijdrage uit het Stimuleringsfonds Recreatie en Toerisme, wordt zij betrokken bij nieuwe recreatieve ontwikkelingen en actuele onderwerpen. Het Platform bestaat uit: ondernemersvereniging 'De Gouden Ham', ondernemersvereniging 'Verrassend Leeuwen', ondernemersvereniging 'DOV', (voormalig) Stichting 'Gastvrij Land van Maas en Waal', Uit@waarde, Regionaal Bureau voor Toerisme (RBT) Rivierenland, Horeca Nederland, Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) en gemeente West Maas en Waal.

Hoofdstuk 5 Vrijtijdseconomie in West Maas en Waal

De vrijetijdssector is een belangrijke en economische aantrekkelijke sector voor Rivierenland. Met bijna 5 miljoen dag-bezoeken en meer dan 600.000 overnachtingen is Rivierenland goed voor ruim 161 miljoen aan bestedingen en 2200 fte aan werkgelegenheid. Met 120 vestigingen en 450 banen³ vormt de vrijetijdseconomie in West Maas en Waal dan ook één van de pijlers van de economie. Zij trekt bestedingen aan van buiten en ondersteunt daarmee het lokale bedrijfsleven, biedt werkgelegenheid en draagt de sector bij aan een gunstig imago. Daar staat tegenover dat de sector continue aan verandering onderhevig is. De consument wordt steeds kritischer en geeft minder geld uit aan vrijetijdsbestedingen.

In dit hoofdstuk wordt kort weergegeven wat West Maas en Waal op het gebied van recreatie en toerisme te bieden heeft en wat het economisch belang is van de vrijetijdssector in Rivierenland en in onze gemeente.

5.1 Vrijtijdseconomie in West Maas en Waal

De gemeente West Maas en Waal heeft ca. 18.500 inwoners en een oppervlakte van 85,84 km² waarvan 4,34 km² water. De gemeente bestaat uit acht kernen: Altforst, Alphen, Appeltern, Beneden-Leeuwen, Boven-Leeuwen, Dreumel, Maasbommel en Wamel.

West Maas en Waal is centraal gelegen in Nederland nabij de grote steden zoals Arnhem, Nijmegen, Oss en 's-Hertogenbosch en is per auto goed te bereiken via de A50 / A15 en verscheidene provinciale wegen. West Maas en Waal ligt tussen twee belangrijke rivieren: de meanderende Maas (zuidkant) en de ruige Waal (noordkant).

De huidige toeristische infrastructuur in West Maas en Waal kenmerkt zich door haar concentratie in en rond het recreatiegebied De Gouden Ham. Het middengebied van de streek (de komgronden) biedt kleinschalig aanbod voor fietsen en agro-toeristische activiteiten. De noordzijde van de gemeente heeft een extensief recreatief karakter met daarbij de grootste dichtheid aan winkelgebied.

Verblijfsrecreatie

Binnen West Maas en Waal zijn op dit moment drie hotels, negen Bed and Breakfasts, een zestal groepsaccommodaties en een aantal

aanbieders van vakantiehuizen. Hiernaast zijn er een negental campings met vaste standplaatsen voor stacaravans en/of toeristische plaatsen.

Dagrecreatie

Recreatieve voorzieningen die bezoekers een hele dag aan zich kunnen binden, zijn op het boegbeeld de Tuinen van Appeltern na, niet aanwezig in West Maas en Waal. De enige dag-attractie en boegbeeld, de Tuinen van Appeltern trekt ongeveer 150.000 bezoekers per jaar. Hiernaast dragen de forellenvijvers, stoomgemaal, musea, passagiersschip, bowlingbanen, watersportactiviteiten, buitenzwembad en overdekt speelparadijs bij aan het aanbod van dagrecreatie. Alsmede de vier jachthavens en verschillende horecagelegenheden die de gemeente te bieden heeft.

Evenementen

West Maas en Waal kent een aantal evenementen, die bezoekers een dagdeel binnen de gemeentegrenzen houden. Hierbij gaat het om kleinschalige evenementen zoals kermissen, vrije markt en feesten. Het sportieve evenement Dijkensport.nl is uitgegroeid tot een succesvol meerdaags evenement met verschillende onderdelen zoals wandelen, fietsen / wielrennen, hardlopen en skeeleren. Jaarlijks zijn ruim 25.000 sporters, toeschouwers, vrijwilligers, sponsors en gasten van sponsors betrokken bij DijkenSport.nl, waarvan 5.300 deelnemers afkomstig uit heel het land.

³ Bron: Lisa, jaarcijfers 2013

Ontwikkelingen

De ondernemers blijven niet stilstaan in onze gemeente en spelen in op kansen en ontwikkelingen. Momenteel zijn er een aantal plannen voor grote(re) ontwikkelingen binnen onze gemeente. De Gouden Kans is hiervan een voorbeeld, waar de mogelijkheid wordt geboden voor 1.000 overnachtingsplaatsen, zwembad, klauterbos, amfitheater en verschillende soorten horeca. Een ander voorbeeld is het project Emab (Experimenten met aanpast bouwen). In samenwerking met een aantal ondernemers en Rijkswaterstaat zijn we bezig om watergebonden projecten buitendijks mogelijk te maken.

Infrastructuur

Door de aanleg van het fietsknooppunten-systeem is West Maas en Waal onderdeel geworden van een groot fietsroutenetwerk dat verder reikt dan de provincie Gelderland. Via thematische fietsroutes wordt er kennisgemaakt met de geliefde dijken. Enkele fietsroutes zijn de Maas en Waalroute, Kunstroute en de route van de Land van de Heerlijkheden. Onderweg kan worden uitgerust bij één van de FIETSTOPs (Toeristische Overstap Punten) (locaties Moeke Mooren Appeltern en Ohlala Beneden-Leeuwen). Deze servicelocaties zijn ideaal als startpunt of rustpunt onderweg. Je kunt hier goed en veilig je auto parkeren, gratis je elektrische fiets opladen en kleine reparaties uitvoeren met behulp van de aanwezige reparatiekist.

Naast de fietsroutes beschikt West Maas en Waal over een (klein) netwerk aan wandelpaden. Zo zijn er prachtige boerenwandelpaden uitgezet waar kennis

gemaakt kan worden met het boerenleven anno nu. Voor de wandelaar die de geasfalteerde paden wil mijden, zijn struinroutes langs de Waal of in het mooie natuurgebied Moringerwaarden aangelegd. In 2015 zal er in regionaal verband een wandelkeuzenetwerk worden gerealiseerd en twee klompenpaden worden aangelegd.

Op vier locaties kan gebruik worden gemaakt van veerponten om de rivier de Maas over te steken. Bij Wamel kan gebruik worden gemaakt van een voetveer om de rivier de Waal te trotseren zodat het fiets- en wandelgebied vergroot kan worden.

Tot slot kent West Maas en Waal door de ruilverkaveling een rijke geschiedenis met zeer hoge cultuurhistorische waarde en is aangewezen als wederopbouwgebied. Ook zal het gebied langs de Maas tussen Dreumel en Alphen, na de ontzanding, aantrekkelijk worden voor fietsers en wandelaars.

Als vakantiebestemming beschikt onze gemeente c.q. De Gouden Ham met bovenstaande infrastructuur over een goede basis om op voort te bouwen.

Wat opvalt is dat de sector afhankelijk is van het goede weer en seizoen en daardoor kwetsbaar.

5.2 Economisch en sociaal belang

Uit de door het Regionaal Bureau voor Toerisme (RBT) Rivierenland uitgevoerde Monitor Vrijtijdseconomie blijkt dat met 19,9 miljoen euro aan bestedingen en 267 FTE de vrijetijdseconomie voor West Maas en Waal een economisch aantrekkelijke sector is. Deze cijfers worden gegenereerd door (in 2011) 594.129 dag-toeristische bezoeken (exclusief zakelijk bezoek) en 88.855 overnachtingen (exclusief vaste gasten). Daarnaast vonden in West Maas en Waal nog 202 zakelijke bijeenkomsten plaats die bezocht werden door 3.699 bezoekers. De dagtoeristen (inclusief zakelijke gasten) hebben gezamenlijk 8,9 miljoen euro besteed en de verblijfsgasten 11 miljoen euro. Uitgaan is binnen de dagrecreatie goed voor een groot deel (3,4 miljoen euro) van de bestedingen. Bij het verblijfstoerisme ligt het grootste belang bij campings (4,4 miljoen) en vaste ligplaatsen in de watersport (4,2 miljoen).

Uit de Monitor Vrijtijdseconomie Rivierenland blijkt verder dat in West Maas en Waal, in tegenstelling tot regio Rivierenland, de bestedingen voor het verblijfstoerisme hoger liggen dan de bestedingen van het dagtoerisme.

Leefbaarheid

Naast het directe economisch belang (bestedingen en werkgelegenheid binnen de sector) heeft vrijetijdseconomie ook een sociaal belang en draagt daarmee bij aan de leefbaarheid van het gebied. Hierbij valt te denken aan de spin-off die de sector teweeg brengt; verhoging bestedingen bij de lokale bakker, supermarkten, het tankstation, fietsverhuur. Voorzieningen zoals winkels, horeca en sportvoorzieningen kunnen hierdoor in kleine kernen blijven bestaan of vestigen zich daar juist vanwege het toerisme.

5.3 (Landelijke) Trends en ontwikkelingen

Het recreatiegedrag van de hedendaagse consument is de laatste jaren sterk aan verandering onderhevig. Sommige verschijnselen daarbij zijn kortdurende hypes, terwijl andere wel degelijk langdurige trends vertegenwoordigen. Heel vaak wordt dit pas achteraf duidelijk. In dit hoofdstuk zetten we de trends (landelijke trends, maar ook specifiek voor horeca, kamperen en recreatief winkelen) uiteen om in de toekomst hier zo goed mogelijk op in te kunnen spelen.

In eerste instantie kijken we naar het vakantiegedrag van Nederlanders⁴. In het onderzoek uit 2012 wordt gemeld dat de vakantieparticipatie, dat wil zeggen minimaal één keer per jaar op vakantie gaan, na groei eind vorige eeuw, nu schommelt tussen de 80,5% en 81,6%. Daarbinnen nam in 2012 het aantal binnenlandse vakanties met 2,1% toe,

terwijl de groei in buitenlandse vakanties met 0,1% stagneerde. Dit kan mogelijk een gevolg zijn van veranderd vakantiegedrag door de crisis.

Landelijk zijn als brede consumenten trends de volgende ontwikkelingen waar te nemen⁵:

1. Vrije tijd – neemt sinds 1975 per Nederlander af en blijft afnemen.
2. Sociale innovatie – samen vanuit sociale en duurzame samenleving iets willen bereiken.
3. Zelfredzame en ondernemende consument
4. Duurzame toerist
5. Welzijn gaat voor welvaart
6. IWIN – 'I want it now' – ongeduldige consument moet 24 uur connected zijn.
7. Social travelling – voel je als een local op vakantie (couchsurfing).

Deze trends en ontwikkelingen bieden specifieke kansen voor horeca door in te spelen op⁶:

1. Puur en persoonlijk
2. Peer to peer – ondernemers en consumenten investeren op gelijke voet in elkaar.
3. Hyperactieve levensstijl – 24 uur per dag online, continu verbonden.
4. Samenwerken en combineren – de mobiliteit en bereikbaarheid nemen toe.
5. Gezondheid heeft groeiende waarde – vanuit een gezonde levensstijl, ontstressen en relaxen worden alcohol en drugs minder belangrijk. Hierbij nemen welzijn en proeven toe.

⁴ Continu Vakantie Onderzoek (CVO) van NBTC-NIPO research

⁵ Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd' (van NRIT media, NBTC Holland Marketing en het Centre of Expertise leisure, tourism & hospitality)

⁶ Koninklijke Horeca Nederland (KHN)

Voor kamperen in Nederland zijn richting 2020 vier scenario's geschetst⁷:

1. De stad uit – gericht op de (groene) omgeving, educatief, sociaal en duurzaam.
2. Pretparkcamping – activiteiten en attracties zijn de trekkers (fysiek en virtueel), geen oubolligheid en slechte techniek. Social media speelt een steeds grote rol (delen).
3. Experience camping – voortdurende vernieuwing. De basisvoorzieningen moet op orde zijn. De gast zoekt verder zelf zijn weg.
4. Survival camping – echte natuur (geen gazon), stilte, authentiek en duurzaam. Ook kansen richting groepen en bedrijven.

Door in te spelen op deze vier scenario's kunnen er kansen worden gecreëerd om kamperen in West Maas en Waal aantrekkelijker te maken.

In het landelijk winkelgedrag zijn de volgende trends waarneembaar:

1. Men winkelt graag in grote winkelgebieden
2. De kosten zijn van minder belang (ook in parkeren en reistijd)
3. Onderscheid tussen 'Funschoppen' (rondkijken) en 'Runshoppen' (gericht voor 1 merk)
4. De vraag naar winkelgebieden met combinaties tussen shoppen en vermaak groeit

West Maas en Waal kan niet concurreren met grote winkelgebieden die binnen een 30 tot 60 minuten bereikbaar zijn. Wel kunnen de ondernemers en gemeenten gezamenlijk inspelen op landelijke trends om het winkelgebied aantrekkelijk te maken door bijvoorbeeld het shoppen te combineren met horeca en het optimaliseren van de aankleding van het winkelgebied.

---

⁷ Het European Tourism Futures Institute (ETFI) van Stende University

Hoofdstuk 6   Waar liggen onze kansen?

West Maas en Waal heeft de afgelopen jaren een goede basis gelegd door verbetering van de infrastructuur en het in kaart brengen en verbreden van het recreatieve aanbod. Voor West Maas en Waal liggen er in de vrijetijdseconomie nog voldoende kansen en uitdagingen om het gebied beter op de kaart te zetten. De kansen voor de gemeente zijn hierbij vergroot sinds het gebied rondom De Gouden Ham is benoemd als één van de recreatieve hotspots van Rivierenland.

Onze visie:

Economische groei door middel van uitbreiding van verblijfsrecreatie en dagrecreatie, waarbij wordt ingestoken op onderscheidend, gevarieerd en op elkaar afgestemd.

Onze doelen:

- 1. Realiseren van meer overnachtingen*
- 2. Realiseren van meer bestedingen*
- 3. Realiseren van meer werkgelegenheid*
- 4. Realiseren van betere samenwerking*

6.1   Kansen West Maas en Waal

Om dit te kunnen bereiken moeten we niet alleen meer bezoekers naar onze gemeente trekken, maar er ook voor zorgen dat deze bezoekers langer blijven, ook buiten het hoogseizoen. Bij dagrecreatie zijn de kansen vooral te vinden in het weersonafhankelijk verlengen van de verblijfsduur, zowel per bezoek als in de verlenging van het seizoen.

Een voorbeeld van de seizoen-verlenging zijn dag-attracties die jaar-rond toegankelijk zijn en verbinding leggen met het streekeigen karakter. Volgens de monitor liggen de kansen bij verblijfsrecreatie vooral bij het vergroten van het recreatief aanbod. Om de mis-match tussen aanbod en consument op te heffen liggen de kansen (volgens onderzoek, uitgevoerd door RBT Rivierenland) voornamelijk bij het gebied rondom het recreatiegebied De Gouden Ham:

1. Voor groei en seizoenverlenging is uitbreiding van weersonafhankelijke dagrecreatie en verblijfsrecreatie noodzakelijk. Het liefst in directe combinatie met elkaar en onderscheidend van andere gebieden.
2. Om ontwikkeling en marketing te stimuleren moet er een helder, boeiend en wervend gebiedsverhaal komen op niveau van Land van Maas en Waal.
3. Een gezamenlijke ontwikkeling, gestoeld op de streek en de consumentenbehoefte van morgen, moet de aansluiting tussen product en toekomstige markt tot stand brengen (=match tussen aanbod en consument).

Het gebied rondom 'De Gouden Ham' biedt de meeste kans om te versterken en uit te bouwen tot een heuse vakantiezone c.q. het realiseren van een 'kustgevoel / boulevard'. Veel ingrediënten zoals het water, het aantrekkelijke landschap en de reeds gevestigde toeristisch recreatieve bedrijven zijn aanwezig. Verbeteringen op het gebied van de ontsluiting en verfraaiing van het gebied kunnen voorwaarden zijn voor optimalisatie van het gebied. Hierbij valt zelfs te denken aan de stijl en uitvoering van de straatverlichting, inrichting van openbare rustplaatsen en de aanplant van perken en bomen. Een totaalconcept met de juiste investeringen zorgt en passant ook voor de voorzieningen en sfeer die de leefbaarheid voor eigen inwoners verhogen en creëert zo tevens draagvlak.

6.2 Onze pijlers

Kijkend naar ons recreatief aanbod, toekomstige ontwikkelingen, trends, specifieke kansen voor onze gemeente en de input van onze ondernemers en inwoners kunnen we vier hoofdspeerpunten benoemen waar we ons de aankomende vier jaar op in gaan spelen om ons gebied aantrekkelijk te maken en te houden voor de consument en inwoner:

- Speerpunt 1: Gebiedsmarketing
- Speerpunt 2: De Gouden Ham als recreatieve hotspot
- Speerpunt 3: Ondernemen met rivieren
- Speerpunt 4: Uitbreiden infrastructuur

Bij speerpunt 1:

'Gebiedsmarketing' kan worden gedacht aan een gebiedsverhaal waar alle ondernemers (in alle sectoren) op aan kunnen sluiten. Vanuit de samenhang van het aanbod dient er een gemeenschappelijk verhaal gemaakt te worden. Ingrediënten voor dit gebiedsverhaal kunnen ook worden gehaald uit de kernwaarden van het gebied en de cultuurhistorie. Dit verhaal kan de gebiedsmarketing voeden waarna dit met 'brand management' uitgebouwd kan worden. De voorkeur gaat uit naar gebiedsmarketing voor het gehele het Land van Maas en Waal.

Bij speerpunt 2:

'De Gouden Ham als recreatie hotspot' kan worden gedacht aan invulling van een weersonafhankelijke trekker die onze gemeente jaar-rond aantrekkelijk maakt, het stimuleren en bevorderen van verblijfs- en dagrecreatie rondom het recreatiegebied De Gouden Ham, kwaliteitsverbetering van het bestaande aanbod en vervlechting van het bestaande aanbod door meer samenwerking en het opzetten van arrangementen.

Bij speerpunt 3:

Ondernemen met rivieren kan worden gedacht aan het stimuleren van projecten rondom de rivieren Maas, Waal en Weteringen. Hierbij dient de toevoegde waarde voor heel de gemeente in acht te worden genomen door samenwerking met andere bedrijven en het opzetten van arrangementen. De mogelijkheden naar een totaalconcept rondom de rivieren om het zogenoemde 'kustgevoel / boulevard' te realiseren, zal worden onderzocht.

Bij speerpunt 4:

'Uitbreiden infrastructuur' kan worden gedacht aan een wandelroutenetwerk, bewegwijzering en pleisterplaatsen. De basisvoorzieningen moeten aanwezig en op orde zijn om verder uit te breiden tot recreatieve gemeente. Hierbij zullen ook de (on)mogelijkheden van de inzet van openbaar vervoer worden onderzocht.

Hoofdstuk 7   Uitvoeringsprogramma 2015 – 2018

In het uitvoeringsprogramma zijn alle vier de speerpunten benoemd en verder uitgewerkt met voorbeeldprojecten om onze doelstelling van deze visie te realiseren. Aan elk speerpunt is een kostenraming toegevoegd. Structureel is er € 11.500,= beschikbaar voor recreatie en toerisme, uit de vorige visie is er nog € 10.000,= beschikbaar voor de projecten promotiefilm en digitaliseren/updaten recreatiekaart en vanuit het stimuleringsfonds Recreatie en toerisme (Pret-fonds) is er jaarlijks ruim € 15.000 beschikbaar. Hiernaast kan er beroep worden gedaan op de reserve Recreatie en Toerisme van ongeveer € 60.000,= Dit betekent dat er voor de periode 2015 – 2018 een bedrag van € 116.000,= te besteden is exclusief het stimuleringsfonds (PRET-fonds) van € 60.000,= ⁸

Speerpunt 1: Gebiedsmarketing		
Voorbeeldprojecten	Projectbeschrijving	Begroting speerpunt 1
Promotie Land van Maas en Waal	Promoten van het Land van Maas en Waal in samenwerking met de gemeenten Druten en Wijchen en met de ondernemers uit het gebied.	€ 55.000,=
Gebiedsverhaal / kernwaarden onderzoek	Het merk Land van Maas en Waal laden met een gebiedsverhaal, waarin de kernwaarden van het gebied naar voren komen.	
Promotiefilm	Promotiefilm om toeristen te trekken naar ons gebied	
Streekcoördinator	Aanjaagfunctie voor meer samenwerking in het gebied, bijvoorbeeld door arrangementen te maken en projectideeën op te starten	
Digitaliseren en update recreatiekaart	Vernieuwde versie (eventueel digitaal / app) van de recreatiekaart met eventueel verbreding (deelname meerdere gemeenten)	
Stimuleren wandel- en fietsroutes	Verankering (marketing) van bestaande fiets- en wandelroutes	
Cultuurhistorie	Cultuurhistorie koppelen aan vrijetijdseconomie d.m.v. verankering van fiets- en wandelroutes.	

⁸ De financiële middelen zijn beperkt. We zoeken altijd naar koppelsubsidies en proberen andere fondsen aan te wenden om “werk met werk” te maken. Deze financiële middelen zijn slechts bedoeld voor het uitvoeringsprogramma. Op het gebied van vrijetijdseconomie besteden we meer. Hierbij valt te denken aan bestemmingsplannen, structuurvisies, beheer en onderhoud, picknickplaatsen etc. Deze activiteiten en inspanningen bevorderen de vrijetijdseconomie in onze gemeente.

Speerpunt 2: De Gouden Ham als recreatieve hotspot		
Voorbeeldprojecten	Projectbeschrijving	Begroting speerpunt 2
Weersonafhankelijke trekker	Stimuleren van een weersonafhankelijke trekker om onze gemeente jaar-rond aantrekkelijk te maken.	€ 15.000,=
Bevorderen verblijfs- en dagrecreatie	Stimuleren en bevorderen ontwikkelingen rondom het recreatiegebied De Gouden Ham	
Kwaliteitsverbetering huidig recreatief aanbod	Stimuleren om het huidige aanbod (nog) beter aan te laten sluiten op de behoefte.	
Aantrekken evenementen	Aantrekken van toeristen van buitenaf Opstellen / update evenementenbeleid	
Stimuleren arrangementen	Verschillende sectoren verbinden ook buiten gemeentegrenzen	
Onderzoek informatiepunt bezoekerscentrum	– Behoeft onderzoek naar wensen toeristen. Eventueel huidige informatiepunten aanvullen.	
Stimuleren project Emab	Stimuleren van initiatieven rondom Experiment met aangepast bouwen	

Speerpunt 3: Ondernemen met rivieren		
Voorbeeldproject	Projectbeschrijving	Begroting speerpunt 3
Stimuleren projecten Beleef de Waal	Verbinden lokale projecten	€ 16.000,=
Stimuleren projecten Maas in samenwerking met omliggende gemeenten	Bevorderen samenwerking met omliggende Maasgemeenten en Maasmeanders.	
Onderzoek naar behoud van de pontjes	Onderzoek naar subsidiemogelijkheden	
Onderzoek naar de recreatieve mogelijkheden van de Wetering(en)	Onderzoek naar het (extensief) recreatief gebruik van de Wetering(en)	
Onderzoek naar een totaalconcept 'kustgevoel / boulevard'	Onderzoek naar het creëren van een boulevard langs de maas	
Stimuleren samenwerking omliggende organisaties zoals de Maasmeanders	Stimuleren samenwerking met Oss e.o. Bijvoorbeeld organiseren informatiebijeenkomst.	

Speerpunt 4: Uitbreiden infrastructuur		
Voorbeeldproject	Projectbeschrijving	Begroting speerpunt 4
Wandelroutenetwerk	In samenwerking met regio Rivierenland wordt er een wandelroutenetwerk opgezet	€ 30.000,=
Uitbreiden wandel- en fietspaden	Bevorderen van wandel- en fietspaden	
	Onderzoek (on)mogelijkheden inzet openbaar vervoer	
Fietsbewegwijzering	Realiseren toeristische fietsbewegwijzering	
Uitbreiden streekborden	Streekborden (Land van Maas en Waal) bij elke toegangsweg	
Stimuleren ontbrekende schakels (bruggetjes, trekpontjes)	Kwaliteitsverbetering van wandel- en fietsroutes	
Stimuleren pleisterplaatsen	Creëren van recreatieve rustpunten	
Stimuleren camperplaatsen	Bevorderen camperplaatsen	

Bijlagen

1. Publicatie Waalkanter (week 39 2014)
2. Rapportage 'Kansen in recreatie en toerisme' gemeente West Maas en Waal 2014 / 2015
3. Regionale Kansenkaart
4. Uitvoeringsprogramma Vrijetijdseconomie Rivierenland (schets/concept 16 april 2015)
5. Verkenning en advies 'Over de Maas' (concept 23 oktober 2014)